

Sandra Obiol Francés

UNA SOCIOLOGIA DES DE I PER AL PAÍS VALENCIÀ

Camins d'incertesa i frustració. Les classes mitjanes valencianes (2004-2018)

Rafael Castelló-Cogollos

196 pp., 2022, València, Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i Investigació

A *Camins d'incertesa i frustració*, Rafel Castelló es submergeix en una reflexió que ha estat present a la sociologia des de la seua constitució: quins són i com funcionen els mecanismes que fan que les persones accedisquen o no, i en quin grau, als recursos preuats de la comunitat de referència, tant materials com simbòlics. No debades l'anàlisi de les classes socials travessa històricament la producció sociològica arreu del món. Per a emprendre la seua anàlisi Castelló es nodreix dels principals corrents teòrics que han tractat de donar resposta a aquesta pregunta: els models marxista, el weberian i el gradacional i els fa confluïr en una sola eina empírica. Integra en un únic indicador, tal com exposa, la propietat dels mitjans de producció (i per tant inspirat en la proposta de Marx), l'accés desigual a les ocupacions (en aquest cas centrat en la teoria de Weber) i el nivell de renda (arran de la mirada gradacional en la mesura de les classes socials). No és poca cosa, perquè un dels llegats fonamentals d'aquesta obra és que aporta a les que venim al darrere un instrument que permet desxifrar una realitat que és extremadament complexa i quasi mai evident. Rafael Castelló no només ens assenjala què hem de mirar sinó que ens proporciona les lents per a poder identificar els seus contorns i dimensions. I així va metòdicament trobant resposta a la dimensió i components de les classes mitjanes valencianes (i espanyoles), a la via d'accés a aquesta classe social, al seu possible empobriment i a la seua relació amb l'Estat de benestar i els seus serveis públics.

L'interés per les classes mitjanes duu l'autor a fer un dibuix de l'estructura de classes valenciana i amb aquesta al dibuix de les condicions de vida dels valencians i valencianes. Aquesta estructura mostra que les classes mitjanes valencianes estan especialment perjudicades per les incerteses i febleses del model econòmic valencià i espanyol manifest amb l'empitjorament de les seues condicions materials de vida que les acosta a les classes baixes. Una aproximació a la part baixa de l'estructura social de classes que les classes mitjanes pretenen dissimular (fugir, fins i tot) amb unes pautes de consum amb les quals tracten d'emular les classes altes en la cerca de la seua distinció simbòlica, almenys. Un propòsit insostenible, defensa Castelló, que els hi genera frustració i, amb això, més problemes.

L'obra de Castelló s'integra en l'interès per donar resposta al reclam fusterià de saber qui som els valencians (Fuster, 1962) analitzant la realitat a partir de criteris i marcs referencials propis. En aquest sentit, són molts els autors de la dècada dels seixanta i dels setanta que inicien la seua tasca investigadora en termes de desvelar què és i com és el País Valencià. Així, i superats els primers anys de la transició a la democràcia, hi trobem una generació de sociòlegs que s'hi dedica a l'anàlisi del País Valencià aprofitant el suport que diferents plataformes institucionals els hi atorgaven, segons Picó (1987); és el cas de Damià Mollà, Josep Vicent Marquès, Eduard Mira, Rafael Ninyoles, o el mateix Josep Picó. De fet, només iniciada la dècada dels vuitanta es publica l'obra col·lectiva *Estructura social del País Valencià*, coordinada per Ninyoles (1982), que aplega els treballs de nombrosos autors per a resoldre la preocupació explícita de l'editor: «el nostre coneixement de la realitat valenciana continua essent escàs» (Ninyoles, 1982: 14). Per a Picó (1987), aquest interès es basava en una doble vessant. D'una banda un interès ontològic, per saber qui eren els valencians com a col·lectivitat i com eren de diferents d'altres territoris. D'altra banda, per poder conèixer com era l'entramat sobre el qual es sustentava aquesta col·lectivitat i quines implicacions, socials, hi tenia.

Castelló és hereu directe d'aquest interès. Cert és que l'han acompanyat altres autors —com Rafael Xambó—, però també és cert que aquest interès ha anat circumscrivint-se a unes parcel·les molt limitades. No hi ha dubte que els criteris que regeixen avui en dia el món acadèmic hi tenen molt a veure. Una política científica pròpia insuficient, per no dir inexistent. Uns paràmetres avaluadors dels mèrits acadèmics que, fonamentats en la publicació de papers en unes escasses i llunyanes revistes, no han ajudat. Una precarització de les condicions laborals de la feina acadèmica de la qual no s'albira el final i que sotmet les noves generacions d'investigadors i investigadores a unes dinàmiques i relacions altament competitives. Amb tot plegat no ens ha d'estranyar que no siga comú considerar pertinent el País Valencià com a marc d'anàlisi. Per això també és important el llibre de Rafael Castelló, perquè analitza les classes socials al si del País Valencià com a realitat definida i independent en comparació amb l'estat espanyol (Regne d'Espanya, en diu l'autor). Això significa, a la pràctica, construir indicadors comparables amb altres estats europeus així com que en els indicadors espanyols no es troba el País Valencià subsumit. I així constituïm una realitat tangible, mesurable i equiparable a altres, sense cap intermediació. Castelló fa recerca sobre classes socials al temps que manifesta una clara intenció ontològica: ens diu què som, qui som, també qui no som i què.

Un dels molts encerts del llibre de Castelló és que dona resposta a la pregunta fusteriana de qui som els valencians. I ho fa de les millors de les maneres: situa al País Valencià en un debat d'abast internacional, té la capacitat d'eleva la mirada inquisitiva respecte una realitat concreta, en aquest cas la composició i l'evolució de les classes mitjanes, al coneixement general d'un poble. L'autor interroga la realitat que habitem en la cerca de respostes a qüestions també formulades a altres indrets, però el resultant són respostes singulars, respostes pròpies.

Castelló no només s'empara en aquesta línia d'anàlisi social de la realitat que habitem, reclamada per Fuster en els seixanta, l'engrandeix. Ho ha fet al llarg de tota la seua trajectòria, l'acadèmica, la cívica i la política que, en el seu cas, estan estretament relacionades, perquè la seua manera d'exercir d'investigador és aquella arrelada al país, als que l'acompanyen i amb el compromís de difondre a través de la docència i de la participació en la societat civil, i dels mitjans de comunicació, el seu coneixement després d'anys d'estudi. Ha analitzat la demografia valenciana, les relacions socials i de poder que sustenten el coneixement i l'ús de la llengua, la participació ciutadana, l'estructura social (Castelló, 2002, 2006, 2011, 2017, 2018a, 2018b; Castelló i altres, 2017, 2019; Castelló i Martínez, 2002, Castelló i Moncusí, 2018). Ha sigut també, durant anys, director del Servei de Llengües i Política Lingüística de la Universitat de València. Castelló fa perviure d'aquesta manera l'espurna que Fuster va encendre en els intel·lectuals de la dècada dels setanta i que des de la història, l'economia, la sociologia, entre d'altres disciplines, van deixar de mirar lluny per a mirar prop i poder arribar lluny en el seu coneixement. Perquè tot just és això el que tenim amb l'obra de Castelló ens demostra que si el País Valencià no constitueix un marc d'anàlisi més habitual en les nostres recerques és per qüestions ideològiques no científiques.

Fa ja anys Michael Burawoy (2005) va reflectir en un article reflexions pròpies i alienes sobre quin paper havia de jugar la sociologia al món occidental actual. Defensava la necessitat d'una sociologia pública, en què sociòleg i públic (públics) anaren de la mà en la definició, plantejament i disseminació dels interessos d'investigació. En aquest article Burawoy, basant-se alhora en Bourdieu, es preguntava «per a qui i per a què exercim la sociologia?» Una resposta que en el cas de Rafael Castelló és nítida: per i per al País Valencià. ◀

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BURAWOY, Michael (2005): «Por una sociología pública», *Política y Sociedad*, 42(1), pp. 197-225, <<https://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/view/POSO0505130197A>>.

- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2002): *Proyecto docente. Estructura y cambio social del País Valenciano*, València, Universitat de València.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2006): «Els estudis sobre la situació sociolingüística al País Valencià», Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2011): «Tendències socials al País Valencià», *L'Espill*, 39, pp. 66-78.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2017): «Josep Damià Mollà (1946-2017), un bon mestre», *Arxius de Sociologia*, 36-37, pp. 7-14.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2018a): «Les classes mitjanes al segle XXI», *L'Espill*, 58, pp. 128-151.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael (2018b): «De la perplexitat a la complexitat: Josep-Vicent Marqués», en P. García Pilán (ed.): *Tots els colors de Josep-Vicent Marqués*, València, Institució Alfons el Magnànim, (pp. 15-42).
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael, A. BENEDITO, E. CANO, L. CASTELLÓ, S. OBIOL i I. VERDEGUER (2017): *Òrgans formals i xarxes de participació ciutadana del govern de la Generalitat Valenciana*, València, Conselleria de Transparència, Responsabilitat Civil, Participació i Cooperació. 388, <http://www.transparencia.gva.es/documents/80307345/80967121/INFORME_ORGANS_PARTICIPACIO_UV.pdf/d77e906d-f863-4f3e-b1da-74fa7df51a85>.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael i J. R. MARTÍNEZ MORALES (2002): «Els reptes demogràfics de la societat valenciana», *Arxius de Sociologia*, 7, pp. 199-222.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael i A. MONCUSÍ (2018): «Población: dinámica y estructura», en Antonio Ariño Villaroya (dir.) i P. García Pilán (coord.): *La sociedad valenciana en transformación (1975-2025)*, València, Institució Alfons el Magnànim.
- CASTELLÓ-COGOLLOS, Rafael, S. OBIOLA (coords.), A. BENEDITO, I. VERDEGUER, E. CANO i L. CASTELLÓ (2019): Informe resultats de l'enquesta a les entitats socials del consell de participació ciutadana de la Comunitat Valenciana, Càtedra Pagoda, Universitat de València.
- FUSTER, Joan (1962): *Nosaltres els valencians*, Barcelona, Edicions 62.
- NINYOLES, Rafael Ll. (coord.) (1982): *Estructura social del País Valencià*, València, Diputació de València.
- PICÓ I LÓPEZ, José Ramón (1987): «País Valencià: sociologia de la sociologia», *Papers: Revista de Sociología*, 28, pp. 57-76.